

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ, ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ (ΕΕ) 2016/680 ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΠΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ C-548/21 ΤΟΥ ΔΕΕ

Ι. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΣΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Χριστίνα Ντούρα
Απόφοιτος Νομικής,
Ασκούμενη δικηγόρος

Το θεμελιώδες δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατοχυρώνεται σε επίπεδο πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου στο άρθρο 16 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής «ΣΛΕΕ»)¹, καθώς και στο άρθρο 8 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής «ΧΘΔΕΕ»)².

¹ Άρθρο 16 ΣΛΕΕ: «1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. 2. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, θεσπίζουν τους κανόνες σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης, καθώς και από τα κράτη μέλη κατά την άσκηση δραστηριοτήτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, και σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών. Η τήρηση των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητων αρχών. [...]».

² Άρθρο 8 ΧΘΔΕΕ: «Προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. 1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. 2. Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται νομίμως, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο. Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στα συλλεγμένα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους. 3. Ο σεβασμός των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής».

Σε επίπεδο δευτερογενούς δικαίου, τρία βασικά νομοθετήματα συνθέτουν τους πυλώνες που εγγυώνται το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα³: ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων⁴, ο Κανονισμός για την προστασία των δεδομένων για τα όργανα και τους οργανισμούς της ΕΕ⁵ και η Οδηγία για την προστασία των δεδομένων στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου⁶.

Ειδικότερα, η Οδηγία 2016/680⁷ αποτελεί το πρώτο νομικό εργαλείο στην ΕΕ που ρυθμίζει συνολικά την αξιοποίηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις αρχές δίωξης, καθιερώνοντας ένα ελάχιστο επίπεδο προστασίας της ιδιωτικής ζωής σε ολόκληρη την ΕΕ⁸.

Με την απόφαση μείζονος σύνθεσης C-548/21⁹, το ΔΕΕ ενισχύει την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο εξιχνίασης ποινικών αδικημάτων, διατυπώνοντας σημαντικές σκέψεις σχετικά με την αναγκαία ισορροπία μεταξύ της προστασίας της ιδιωτικότητας και των απαιτήσεων της δημόσιας ασφάλειας. Η απόφαση εμβαθύνει στη σημασία της διαφύλαξης των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ακόμη κι όταν αυτά ενδέχεται να περιορίζονται για λόγους ποινικής δίωξης, και καθορίζει αυστηρές προϋποθέσεις για την πρόσβαση στα προσωπικά δεδομένα από τις διωκτικές αρχές, προκειμένου να διασφαλίζεται η νομιμότητα και η αναλογικότητα της διαδικασίας.

II. ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Στις 23 Φεβρουαρίου 2021, οι τελωνειακές αρχές του Ίνσμπρουκ, Αυστρίας, κατάσχεσαν δέμα με παραλήπτη τον CG, το οποίο περιείχε 85 γραμμάρια κάνναβης. Το δέμα διαβιβάστηκε στη συνέχεια στις αστυνομικές αρχές για περαιτέρω εξέταση.

Στις 6 Μαρτίου 2021, δύο αστυνομικοί πραγματοποίησαν έρευνα στην κατοικία του CG, κατά τη διάρκεια της οποίας του υπέβαλαν ερωτήσεις. Κατόπιν άρνησης του CG να παράσχει πρόσβα-

³ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο: Πρώτη έκθεση σχετικά με την εφαρμογή και τη λειτουργία της Οδηγίας για την προστασία των δεδομένων στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου (ΕΕ) 2016/680, διαθέσιμο στο [link](#) (τελευταία πρόσβαση 13.01.2025).

⁴ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της Οδηγίας 95/46/ΕΚ.

⁵ Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1725 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2018, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης και την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, και για την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 45/2001 και της Απόφασης αριθ. 1247/2002/ΕΚ.

⁶ Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της Απόφασης-Πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου.

⁷ Η Οδηγία ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με τον ν. 4624/2019 (ΦΕΚ Α' 137/2019).

⁸ E. Kosta/B. Franziska (επιμ.), *The EU Law Enforcement Directive (LED): A Commentary*, 2024, διαθέσιμο στο [link](#) (τελευταία πρόσβαση 13.01.2025).

⁹ ΔΕΕ, C-548/21, *Bezirkshauptmannschaft Landeck*, 04.10.2024.

ση στα δεδομένα του κινητού του τηλεφώνου, οι αστυνομικοί το κατέσχεσαν, παραδίδοντάς του έκθεση κατάσχεσης.

Το κινητό τηλέφωνο μεταφέρθηκε αρχικά σε εμπειρογνώμονα της αστυνομίας και ακολούθως διαβιβάστηκε στην Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Δίωξης Εγκλήματος, όπου επιχειρήθηκε επανειλημμένως να ξεκλειδωθεί χωρίς επιτυχία.

Στο μεταξύ, ο CG άσκησε προσφυγή ενώπιον του Περιφερειακού Διοικητικού Πρωτοδικείου του Τιρόλου (εφεξής «το αιτούν δικαστήριο»), αμφισβητώντας τη νομιμότητα της κατάσχεσης του τηλεφώνου του.

Σημειώνεται ότι οι ενέργειες των αστυνομικών αρχών πραγματοποιήθηκαν αποκλειστικά με δική τους πρωτοβουλία, χωρίς την έγκριση εισαγγελικής ή δικαστικής αρχής. Επιπλέον, ο CG ενημερώθηκε για τις απόπειρες αξιοποίησης των δεδομένων του τηλεφώνου του μόνο κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, καθώς οι εν λόγω απόπειρες δεν είχαν καταγραφεί στον φάκελο της δικαστικής αστυνομίας.

Το αιτούν δικαστήριο απέστειλε προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ σχετικά με¹⁰:

1. Τη σοβαρότητα της επέμβασης που συνεπάγεται η πρόσβαση στα δεδομένα κινητού τηλεφώνου στα θεμελιώδη δικαιώματα της ιδιωτικής ζωής και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 του ΧΘΔΕΕ αντίστοιχα.

2. Τη συμβατότητα εθνικής νομοθεσίας που επιτρέπει πλήρη και ανεξέλεγκτη πρόσβαση σε δεδομένα από αστυνομικές αρχές, χωρίς προηγούμενη έγκριση από δικαστική ή ανεξάρτητη διοικητική αρχή.

3. Τη συμμόρφωση με το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του ΧΘΔΕΕ, δεδομένου ότι ο CG ενημερώθηκε εκ των υστέρων για τις απόπειρες πρόσβασης στα δεδομένα του κινητού του τηλεφώνου.

III. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η απόφαση αντλεί το νομικό της υπόβαθρο από την Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 (εφεξής «η Οδηγία») και από τις διατάξεις του αυστριακού δικαίου που ρυθμίζουν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο ποινικών ερευνών. Οι νομοθετικές αυτές βάσεις καθόρισαν το πλαίσιο για την αξιολόγηση της συμβατότητας των εθνικών ρυθμίσεων με το ενωσιακό δίκαιο.

1. Η ΟΔΗΓΙΑ (ΕΕ) 2016/680

Η Οδηγία θεσπίζει κανόνες για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για σκοπούς ποινικής έρευνας. Βασικά άρθρα που αξιοποιήθηκαν στην απόφαση περιλαμβάνουν:

¹⁰ Η διατύπωση των ερωτημάτων προσαρμόστηκε από το ΔΕΕ, το οποίο εφάρμοσε και την ορθή νομική βάση, καθώς το αιτούν δικαστήριο επικαλέστηκε εσφαλμένως διαφορετική Οδηγία· ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 60, καθώς και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

A. ΟΡΙΣΜΟΙ (άρθ. 3)

«2) Επεξεργασία: κάθε πράξη ή σειρά πράξεων που πραγματοποιείται, με ή χωρίς τη χρήση αυτοματοποιημένων μέσων, σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή σε σύνολα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η διάρθρωση, η αποθήκευση, η προσαρμογή ή η μεταβολή, η ανάκτηση, η αναζήτηση πληροφοριών, η χρήση, η κοινολόγηση με διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλη μορφή διάθεσης, η συσχέτιση ή ο συνδυασμός, ο περιορισμός, η διαγραφή ή η καταστροφή».

B. ΑΡΧΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΠΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ (άρθ. 4)

Το άρθρο 4 παρ. 1 καθιερώνει, μεταξύ άλλων, την αρχή της ελαχιστοποίησης των δεδομένων και την αρχή της αναλογικότητας κατά την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ορίζοντας ότι «τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα: [...] β) συλλέγονται για καθορισμένους, ρητούς και νόμιμους σκοπούς και δεν υποβάλλονται σε επεξεργασία κατά τρόπο ασύμβατο προς τους σκοπούς αυτούς· γ) είναι κατάλληλα, συναφή και όχι υπερβολικά σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία».

Γ. ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΠΟΥ ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ Ή ΔΙΔΕΤΑΙ ΣΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ (άρθ. 13)

Το άρθρο 13 προβλέπει ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να παρέχει στο υποκείμενο των δεδομένων πληροφορίες σχετικά με την επεξεργασία στην οποία υποβάλλονται τα δεδομένα του, προκειμένου να καταστεί δυνατή η άσκηση των δικαιωμάτων του.

Δ. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΗΣ ΚΑΤΑ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ Ή ΕΚΤΕΛΟΥΝΤΟΣ ΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ (άρθ. 54)

«[...] τα υποκείμενα των δεδομένων έχουν δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προσφυγής εάν θεωρούν ότι τα δικαιώματά τους που απορρέουν από διατάξεις που θεσπίζονται δυνάμει της παρούσας οδηγίας παραβιάστηκαν ως αποτέλεσμα της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τα αφορούν κατά παράβαση των εν λόγω διατάξεων».

2. ΤΟ ΑΥΣΤΡΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Η απόφαση εξετάζει την εφαρμογή της αυστριακής νομοθεσίας, συγκεκριμένα του νόμου περί ναρκωτικών (“Suchtmittelgesetz”), του ποινικού κώδικα (“Strafgesetzbuch”) και του κώδικα ποινικής δικονομίας (“Strafprozessordnung”).

Τα ανωτέρω νομοθετικά κείμενα προβλέπουν ότι η παράνομη κατοχή και μεταφορά ναρκωτικών ουσιών τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης έως ένα έτος ή με χρηματική ποινή. Με βάση αυτό το πλαίσιο ποινής, το εν λόγω αδίκημα χαρακτηρίζεται ως πλημμέλημα. Επιπλέον, η δικαστική αστυνομία και τα όργανα δημόσιας ασφάλειας έχουν την αρμοδιότητα να διερευνούν και να διώκουν ποινικά αδικήματα, συμβάλλοντας στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης.

IV. ΣΥΛΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το Δικαστήριο καταρχάς διευκρινίζει τους λόγους για τους οποίους η Οδηγία 2016/680 εφαρμόζεται στη συγκεκριμένη διαφορά, δεδομένου ότι το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της καλύπτει την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για σκοπούς πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης και δίωξης ποινικών αδικημάτων.

Ειδικότερα, το Δικαστήριο αναδεικνύει το ευρύ περιεχόμενο που έχει αποδώσει ο νομοθέτης της Ένωσης στην έννοια της «επεξεργασίας», όπως αυτή περιγράφεται στο άρθρο 3 της Οδηγίας¹¹. Οι όροι «κάθε πράξη», «σειρά πράξεων» και «κάθε άλλη μορφή διάθεσης» αποτυπώνουν την πρόθεση για ολιστική προσέγγιση της επεξεργασίας δεδομένων, καλύπτοντας ευρύ φάσμα ενεργειών.

Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο καταλήγει ότι «η απόπειρα αστυνομικών αρχών να αποκτήσουν πρόσβαση σε δεδομένα που περιέχονται σε κινητό τηλέφωνο στο πλαίσιο ποινικής έρευνας εμπίπτει [...] στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2016/680»¹². Αξιοσημείωτο είναι ότι η ένταξη της συγκεκριμένης ενέργειας στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας δεν εξαρτάται από την επιτυχία της πρόσβασης στα δεδομένα, ακόμη και αν η απόπειρα αποτύχει για τεχνικούς λόγους¹³.

Η ανωτέρω ερμηνεία ευθυγραμμίζεται με την αρχή του περιορισμού των σκοπών της επεξεργασίας, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 4 παρ. 1 στ. β' της Οδηγίας¹⁴. Κατά το Δικαστήριο, ο σκοπός της συλλογής πρέπει να καθορίζεται ήδη από το στάδιο της απόπειρας πρόσβασης στα δεδομένα, καθώς τυχόν επιτυχής απόπειρα δύναται να οδηγήσει άμεσα στην ανάκτηση ευαίσθητων πληροφοριών¹⁵.

Παράλληλα, το Δικαστήριο τονίζει ότι ερμηνεία που εξαρτά την εφαρμογή της Οδηγίας από την επιτυχία της πρόσβασης θα ήταν ασυμβίβαστη με την αρχή της ασφάλειας δικαίου, καθώς μια τέτοια προσέγγιση θα δημιουργούσε αβεβαιότητα για τις αρμόδιες αρχές και τους πολίτες, υπονομεύοντας την αποτελεσματική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων¹⁶.

2. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΕΛΑΧΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΙΣ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

Το Δικαστήριο, εξετάζοντας στη συνέχεια την ουσία των προδικαστικών ερωτημάτων, εστίασε στην ερμηνεία και εφαρμογή της αρχής της ελαχιστοποίησης των δεδομένων, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 4 παρ. 1 στ. γ' της Οδηγίας¹⁷. Η αρχή αυτή αποτελεί έκφραση της αρχής της αναλογικότητας και εφαρμόζεται αυστηρά στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών¹⁸.

Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο

¹¹ Βλ. ανωτέρω, III.1.A.

¹² Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 77.

¹³ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 72.

¹⁴ Βλ. ανωτέρω, III.1.B.

¹⁵ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 73.

¹⁶ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 76.

¹⁷ Βλ. προηγουμένως, υποσ. 14.

¹⁸ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 79.

ποινικών ερευνών πρέπει να διασφαλίζει ότι τα συλλεγόμενα δεδομένα περιορίζονται στο απολύτως αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών της έρευνας.

Επιπλέον, κάθε περιορισμός που τίθεται στο δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων πρέπει να πληροί τρεις βασικές προϋποθέσεις¹⁹:

α. Νομοθετική πρόβλεψη: Ο περιορισμός πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο και να είναι σαφής, ακριβής και προβλέψιμος.

β. Σεβασμός του πυρήνα του δικαιώματος: Οι περιορισμοί δεν πρέπει να θίγουν τον πυρήνα του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 του ΧΘΔΕΕ.

γ. Αρχή της αναλογικότητας: Σύμφωνα με το άρθρο 52 παρ. 1 του ΧΘΔΕΕ, οι «περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων». Η εν λόγω αρχή απαιτεί στάθμιση των αντικρουόμενων συμφερόντων, εξασφαλίζοντας ότι οι περιορισμοί δεν υπερβαίνουν το απολύτως αναγκαίο μέτρο.

3. ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΑΔΕΙΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

Το ΔΕΕ προχωρεί στην ανάλυση των επιμέρους στοιχείων της αρχής της αναλογικότητας, υπογραμμίζοντας τη σημασία της προηγούμενης άδειας από δικαστική ή ανεξάρτητη διοικητική αρχή για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πεδίο των ποινικών ερευνών.

A. ΣΚΟΠΟΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ

Το Δικαστήριο αναφέρει ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο αστυνομικής έρευνας για την καταστολή ποινικού αδικήματος, αποτελεί καταρχήν σκοπό γενικού συμφέροντος τον οποίο αναγνωρίζει η Ένωση, κατά το άρθρο 52 παρ. 1 του Χάρτη. Συνεπώς, η προστασία της δημόσιας τάξης, η πρόληψη και η εξιχνίαση εγκλημάτων δύναται να δικαιολογήσουν περιορισμούς στην προστασία της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα²⁰.

B. ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ

Η απαίτηση περί αναγκαιότητας πληρούται όταν ο επιδιωκόμενος σκοπός δεν μπορεί να επιτευχθεί εξίσου αποτελεσματικά με άλλα μέσα που θίγουν σε μικρότερο βαθμό τα θεμελιώδη δικαιώματα. Ειδικότερα, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η χρήση δεδομένων πρέπει να περιορίζεται στο απολύτως αναγκαίο για τη διερεύνηση του αδικήματος, προστατεύοντας τα δικαιώματα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη. Η αρχή της αναγκαιότητας

¹⁹ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 85.

²⁰ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 86.

απαιτεί λεπτομερή εκτίμηση κάθε περίπτωσης, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι δεν υφίσταται άλλη, λιγότερο επαχθής, επιλογή²¹.

Γ. STRICTO SENSU ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ

Η στάθμιση όλων των κρίσιμων παραμέτρων μιας συγκεκριμένης υπόθεσης είναι ουσιαστική για την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας²². Το Δικαστήριο εν προκειμένω λαμβάνει υπόψη τις εξής παραμέτρους:

α. ΣΟΒΑΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥ

Η πρόσβαση σε δεδομένα κινητού τηλεφώνου ενδέχεται να αποκαλύψει ακριβείς πληροφορίες που αποτυπώνουν πτυχές της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, των κοινωνικών επαφών και της επαγγελματικής δραστηριότητας ενός ατόμου. Μια τέτοια επέμβαση στα δικαιώματα των άρθρων 7 και 8 του ΧΘΔΕΕ θεωρείται *σοβαρή* ή ακόμη και *ιδιαίτερα σοβαρή*²³. Η σοβαρότητα ενισχύεται από το γεγονός ότι τα δεδομένα κινητού τηλεφώνου συχνά περιέχουν ευαίσθητα δεδομένα που χρήζουν αυξημένης προστασίας κατά το άρθρο 10 της Οδηγίας²⁴.

β. ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝΟΥ ΣΚΟΠΟΥ

Παρόλο που η σοβαρότητα του αδικήματος λαμβάνεται υπόψη, το Δικαστήριο απορρίπτει την άποψη ότι μόνο η καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας δικαιολογεί την πρόσβαση σε δεδομένα. Ο περιορισμός των ερευνών αποκλειστικά σε σοβαρά αδικήματα θα αύξανε τον κίνδυνο ατιμωρησίας, υπονομεύοντας την αποτελεσματικότητα των ποινικών ερευνών. Παράλληλα, επισημαίνεται ότι η πρόσβαση σε δεδομένα μπορεί να είναι κρίσιμη για τη διακρίβωση ακόμη και λιγότερο σοβαρών αδικημάτων, ανάλογα με τη φύση των αποδεικτικών στοιχείων²⁵. Σε κάθε περίπτωση, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι για να πληρούται η εν λόγω προϋπόθεση, εναπόκειται στον εθνικό νομοθέτη «να ορίσει με επαρκή ακρίβεια τα στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ιδίως τη φύση ή τις κατηγορίες των σχετικών αδικημάτων»²⁶.

γ. ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ ΚΙΝΗΤΟΥ ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΔΙΚΗΜΑΤΟΣ

Η πρόσβαση στα δεδομένα που περιέχονται σε κινητό τηλέφωνο πρέπει να βασίζεται σε εύλογες

²¹ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 87-88.

²² Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 89.

²³ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 91-95.

²⁴ Σύμφωνα με το άρθρ. 10 της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 με τίτλο «Επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», στα ευαίσθητα δεδομένα συγκαταλέγονται εκείνα «που αποκαλύπτουν τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, ή τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση», καθώς και τα γενετικά δεδομένα, βιομετρικά δεδομένα «για την αποκλειστική ταυτοποίηση ενός φυσικού προσώπου ή δεδομέν[α] που αφορούν στην υγεία ή τη σεξουαλική ζωή ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό» και η επεξεργασία τους επιτρέπεται «μόνο όταν είναι απολύτως αναγκαί[α], με την επιφύλαξη των κατάλληλων διασφαλίσεων για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων».

²⁵ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 96-97.

²⁶ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 98.

υποψίες, οι οποίες στηρίζονται σε αντικειμενικά και επαρκή στοιχεία. Κατά το άρθρο 6 της Οδηγίας, τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν τη διάκριση μεταξύ δεδομένων διαφόρων κατηγοριών υποκειμένων. Ειδικότερα, ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να διαχωρίζει τα δεδομένα που αφορούν υπόπτους, θύματα και τρίτα πρόσωπα, εξασφαλίζοντας ότι η επεξεργασία επικεντρώνεται μόνο σε όσα είναι απαραίτητα για την έρευνα²⁷.

Δ. ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΑΔΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Το Δικαστήριο καταλήγει ότι για να διασφαλιστεί η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, απαιτείται προηγούμενη άδεια από δικαστήριο ή ανεξάρτητη διοικητική αρχή. Εξαίρεση σε αυτήν την απαίτηση μπορεί να γίνει δεκτή μόνο σε δεόντως αιτιολογημένες περιπτώσεις επείγοντος. Η εν λόγω άδεια εξασφαλίζει τη *δίκαιη ισορροπία* μεταξύ των απαιτήσεων της έρευνας για την καταπολέμηση του εγκλήματος και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου²⁸.

Επιπλέον, στις περιπτώσεις που η επεξεργασία αφορά ευαίσθητα δεδομένα, αυτή επιτρέπεται «μόνο όταν είναι απολύτως αναγκαί[α]»²⁹, σύμφωνα με τις ενισχυμένες προϋποθέσεις νομιμότητας που θέτει η Οδηγία. Η υποχρέωση αυτή εξυπηρετεί την ασφάλεια δικαίου, ενώ εγγυάται ότι οι επεμβάσεις στα δικαιώματα των πολιτών είναι επαρκώς αιτιολογημένες και περιορισμένες στο αναγκαίο μέτρο³⁰.

4. ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Το Δικαστήριο, εξετάζοντας το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, διερευνά αν μια εθνική ρύθμιση που επιτρέπει στις αρμόδιες αρχές να αποκτούν πρόσβαση στα δεδομένα κινητού τηλεφώνου χωρίς προηγούμενη ενημέρωση του υποκειμένου συνάδει με τα άρθρα 13 και 54 της Οδηγίας 2016/680, ερμηνευμένα υπό το πρίσμα των άρθρων 47³¹ και 52 παρ. 1 του ΧΘΔΕΕ.

Το ΔΕΕ αναγνωρίζει ότι η θέσπιση περιορισμών στο δικαίωμα ενημέρωσης μπορεί να είναι θεμιτή, εφόσον οι περιορισμοί αυτοί είναι αναγκαίοι και αναλογικοί σε μια δημοκρατική κοινωνία. Οι περιορισμοί πρέπει να διασφαλίζουν την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των εννόμων συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων, ενώ παράλληλα να αποσκοπούν στην αποφυγή παρακώλυσης ερευνών, στην πρόληψη, ανίχνευση, διερεύνηση ή δίωξη ποινικών αδικημάτων και στην εκτέλεση ποινικών κυρώσεων³².

Επιπλέον, το άρθρο 54 της Οδηγίας, το οποίο συνδέεται άμεσα με το άρθρο 47 του ΧΘΔΕΕ, αναφέρει ότι τα υποκείμενα των δεδομένων πρέπει να διαθέτουν αποτελεσματική δικαστική προσταφυγή σε περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων τους³³.

²⁷ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 100-101.

²⁸ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 102-106.

²⁹ Βλ. προηγούμενως, υποσ. 24.

³⁰ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 107-108.

³¹ Το άρθ. 47 του ΧΘΔΕΕ κατοχυρώνει την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της ΕΕ.

³² Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 116, 119.

³³ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 117.

Το Δικαστήριο καταλήγει ότι οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να παρέχουν στο υποκείμενο των δεδομένων όλες τις πληροφορίες που αναφέρονται στο άρθρο 13 της Οδηγίας, μόλις πάψει να υφίσταται η πιθανότητα η ενημέρωση αυτή να υπονομεύσει τις έρευνες των αρχών³⁴. Με αυτό τον τρόπο, σκοπός της ενημέρωσης καθίσταται η διασφάλιση της δυνατότητας άσκησης αποτελεσματικής προσφυγής, καθώς «εθνική ρύθμιση η οποία αποκλείει, γενικώς, κάθε δικαίωμα λήψης τέτοιων πληροφοριών δεν συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης»³⁵.

V. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Συνοψίζοντας την ανάλυσή του, το Δικαστήριο δίνει τις ακόλουθες απαντήσεις στα προδικαστικά ερωτήματα³⁶:

1. Η πρόσβαση στα δεδομένα που περιέχονται σε κινητό τηλέφωνο επιτρέπεται από αστυνομικές αρχές, υπό την προϋπόθεση ότι:

- Η εθνική ρύθμιση ορίζει με επαρκή ακρίβεια τη φύση ή τις κατηγορίες των σχετικών αδικημάτων.
- Διασφαλίζεται η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας.
- Η πρόσβαση εξαρτάται από προηγούμενο έλεγχο δικαστή ή ανεξάρτητης διοικητικής αρχής, εκτός εάν πρόκειται για δεόντως αιτιολογημένη περίπτωση επείγοντος.

2. Οι αρμόδιες αρχές δεν μπορούν να αποκτήσουν πρόσβαση στα δεδομένα χωρίς να ενημερώσουν το υποκείμενο, εκτός εάν η ενημέρωση αυτή θα έθετε σε κίνδυνο τις έρευνες.

Βάσει των παραπάνω σκέψεων, στην περίπτωση του CG, το Δικαστήριο επεσήμανε ότι, παρότι το αδίκημα που είχε διαπράξει ήταν πλημμέλημα, η αρχή της αναλογικότητας απαιτεί προσεκτική στάθμιση όλων των παραμέτρων. Ακόμη και σε λιγότερο σοβαρές περιπτώσεις, οι αρχές υποχρεούνται να διασφαλίζουν τη διαφάνεια και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, λαμβάνοντας υπόψη την αναγκαιότητα της προηγούμενης άδειας από δικαστική ή ανεξάρτητη διοικητική αρχή, ως προϋπόθεση για την πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα³⁷.

Επιπλέον, η κατάσχεση του κινητού τηλεφώνου του CG και η απόπειρα πρόσβασης στα δεδομένα του από τις αστυνομικές αρχές χωρίς προηγούμενη ενημέρωσή του κρίθηκαν μη συμβατές με τις απαιτήσεις διαφάνειας της Οδηγίας. Δεδομένου ότι ο CG γνώριζε ήδη για την κατάσχεση της συσκευής του, η ενημέρωσή του σχετικά με την πρόθεση πρόσβασης δεν θα υπονόμει τις έρευνες³⁸.

VI. ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η προδικαστική απόφαση C-548/21 του ΔΕΕ αποτελεί ορόσημο για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πεδίο των ποινικών ερευνών, καθιερώνοντας σαφή ερμηνευτικά όρια και κατευθυντήριες αρχές για την πρόσβαση των αστυνομικών αρχών σε προσωπικά δεδομένα.

³⁴ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 120.

³⁵ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 121, καθώς και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

³⁶ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 124.

³⁷ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 109-110.

³⁸ Ό.π., υποσ. 9, C-548/21, σκ. 122.

Με την ευρεία ερμηνεία της έννοιας της «επεξεργασίας», ήδη από το στάδιο της απόπειρας πρόσβασης σε δεδομένα, και τη συνεπή εφαρμογή της αρχής της ελαχιστοποίησης των δεδομένων, το ΔΕΕ επιτυγχάνει μια εύστοχη στάθμιση μεταξύ του δικαιώματος προστασίας της ιδιωτικής ζωής αφενός και της δημόσιας ασφάλειας αφετέρου. Παράλληλα, η εκ των προτέρων ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων αποκτά αυτοτελή σημασία, καθώς συνιστά θεμελιώδη προϋπόθεση για την άσκηση αποτελεσματικής προσφυγής.

Η αρχή της αναλογικότητας αναδεικνύεται, για ακόμη μία φορά, ακρογωνιαίος λίθος της νομολογίας του Δικαστηρίου, λειτουργώντας ως μηχανισμός εξισορρόπησης μεταξύ αντικρουόμενων στόχων. Υπό το φως της ανωτέρω αρχής, το ΔΕΕ επισημαίνει ότι το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν μπορεί να περιοριστεί χωρίς επαρκείς εγγυήσεις, όπως η εποπτεία από μία ανεξάρτητη –υπό ευρεία έννοια– αρχή, ακόμη και στο πλαίσιο επιβολής του νόμου.

Περαιτέρω, η απόφαση αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα ενόψει της ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξης, καθώς οι ψηφιακές συσκευές διατηρούν ολοένα και μεγαλύτερο όγκο προσωπικών πληροφοριών. Αναγνωρίζοντας την αυξημένη ευαισθησία των δεδομένων και θέτοντας όρια στην ανεξέλεγκτη πρόσβαση των διωκτικών αρχών σε αυτά, το ΔΕΕ αναδεικνύει την ανάγκη ενίσχυσης της θεσμικής προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή.

Συνολικά, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την παρούσα απόφαση, επιβεβαιώνει τον ρόλο του ως θεματοφύλακας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, εδραιώνοντας τη σημασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Μέσω της νομολογίας του, συμβάλλει καθοριστικά στη διαμόρφωση ενός «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης»³⁹, θέτοντας τις βάσεις για έναν μακροπρόθεσμο θεσμικό αντίκτυπο τόσο σε ενωσιακό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Με αυτό τον τρόπο, το Δικαστήριο δεν υπηρετεί μόνο την ασφάλεια δικαίου, αλλά παράλληλα καθοδηγεί τα κράτη μέλη προς μια πιο συνεπή και ενιαία εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου, ενδυναμώνοντας έτσι την έννοια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. □

³⁹ Οδηγία (ΕΕ) 2016/680, αιτιολογική σκέψη 2: «[...] Η παρούσα οδηγία σκοπεύει να συμβάλει στην επίτευξη ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης».